

Εκατό 100 χρόνια από την ίδρυση του ΣΕΚΕ/ΚΚΕ

Εισαγωγικό σημείωμα

Το αφιέρωμα των *Τετραδίων Μαρξισμού* για τα εκατοντάχρονα από την ίδρυση του ΣΕΚΕ-ΚΚΕ περιλαμβάνει, εκτός από την παρουσίαση της τομής που σήμαινε η ίδια η συγκρότηση του κομμουνιστικού κόμματος, την κριτική εξέταση της πολιτικής του γραμμής, της στρατηγικής και τακτικής του. Οι τακτικές επιλογές του ΚΚΕ που σφράγισαν την ελληνική ιστορία του 20ού αιώνα απέρρεαν –και απορρέουν– από την πραγματική στρατηγική του φυσιογνωμία, συνδέονταν δε, με μια ανάλυση της ελληνικής κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας. Η αντίληψη για τη θέση της Ελλάδας και της εργατικής της τάξης στον καπιταλιστικό κόσμο, η ταξική πάλη και η πολιτική γραμμή στην εκάστοτε συγκυρία, δεν μπορούν να εξετάζονται ανεξάρτητα. Μια επαναστατική στρατηγική και τακτική σήμερα δεν μπορεί παρά να αναμετρηθεί με τις θεωρητικές βάσεις των αποφάσεων του παρελθόντος.

Ο **Κώστας Παλούκας** στο κείμενό του ανατρέχει στη δημιουργία της ελληνικής εργατικής τάξης, της συνείδησης και των οργανώσεών της, όπως αυτή συγκροτήθηκε κατά το τέλος του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Από τον πληθυσμό των ανεξάρτητων χειροτεχνιών και των μισαγορών, που συσσωρεύονταν με αργό ρυθμό στις πόλεις, ξεχώριζαν σταδιακά οι εργάτες χωρίς ιδιοκτησία μεταφέροντας συντεχνιακές αντιλήψεις, έναν ηθικοχριστιανικό σοσιαλισμό και τον δημοκρατικό/γιακωβί-
κο πατριωτισμό, κληρονομιά της επανάστασης του '21. Μαζί με τη δημιουργία εργατικών σωματείων χωρίς εργοδότες και την εισαγωγή του μαρξισμού σχηματοποιήθηκαν, σύμφωνα με το συγγραφέα, μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους δύο σοσιαλιστικά ρεύματα, ένα φιλοβενιζελικό, προσκείμενο στην Αντάντ και ένα διεθνιστικό επαναστατικό με κέντρο τη Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης. Η είσοδος του φτωχού, ανειδίκευτου εβραϊκού προλεταριάτου της Θεσσαλονίκης, η επίδραση του Α' Παγκόσμιου και της Μικρασιατικής Εκστρατείας και πάνω απ' όλα της Ρωσικής Επανάστασης διαμόρφωσαν σταδιακά τον ελληνικό μπολσεβικισμό, αναπόσπαστο τμήμα του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος. Η ενσωμάτωση στην αυτοσυνείδηση της ελληνικής εργατικής τάξης προϋπαρχόντων στοιχείων προερχόμενων από τον Διαφωτισμό, το ιδανικό της εθνικής και ατομικής ελευθερίας και των δικαιωμάτων του πολίτη, παραλληλίζεται στο άρθρο με αντίστοιχες διαδικασίες στη δημιουργία της αγγλικής εργατικής τάξης, όπως αναλύθηκαν από τον Ε. Ρ. Thompson.

Οι **Μάνος Βασιλείου-Αρώνης** και **Πηνελόπη Χαρωνίτη** πραγματεύονται στο κείμενό τους την αξιοποίηση του εθνικού στοιχείου από το ΚΚΕ κατά την περίοδο της Κατοχής. Εκκινώντας από την προπολεμική περίοδο, την 6η Ολομέλεια της ΚΕ, το 7ο Συνέδριο της ΚΔ και τη γραμμή των λαϊκών αντιφασιστι-

κών μετώπων φτάνουν οι συγγραφείς στην επανανοηματοδότηση του πατριωτισμού, της επανάστασης του 1821 και του ελληνικού εθνικού αφηγήματος γενικότερα. Από το γράμμα του Νίκου Ζαχαριάδη, την ίδρυση του ΕΑΜ μέχρι και μεταπολεμικά συγκρούονται δύο εκδοχές του πατριωτισμού και της εθνικής ενότητας: της δεξιάς εθνικοφροσύνης, από τη μια, και του λαϊκού δημοκρατικού πατριωτισμού ενάντια στους ξένους κατακτητές και τους νότιους συνεργάτες τους, από την άλλη. Το πρόγραμμα του ΕΑΜ εκτός από την εθνική απελευθέρωση, στόχευε σε ένα καθεστώς λαοκρατίας και το ΚΚΕ διακήρυξε τη σύνδεση της λαϊκής δημοκρατίας με το σοσιαλισμό. Ανεξάρτητα από την ασάφεια αυτών των επαγγελιών, η δημιουργία της Ελεύθερης Ελλάδας, το αντάρτικο, η λαϊκή δικαιοσύνη και αυτοδιοίκηση οδήγησαν σε επαναστατική κατάσταση. Ιδιαίτερη αναφορά στο άρθρο σε σχέση με τις βαθιές ανατροπές στην ελληνική επαρχία, γίνεται στην περίπτωση του Ζιάκα Γρεβενών. Ωστόσο, η γραμμή της εθνικής ενότητας, σύμφωνα με τους συγγραφείς, οδήγησε το ΚΚΕ στη συμμετοχή στην κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου μετά την απελευθέρωση, ενώ η αδιαλλαξία της αστικής τάξης που προξένησε τη σύγκρουση του Δεκέμβρη του 1944 έδειξε τα όρια αυτής της γραμμής που οδήγησε στην ήττα.

Στη μεταμόρφωση του ελληνικού κοινωνικο-οικονομικού σχηματισμού κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 και την πρόσληψή της από το ΚΚΕ και την ΕΔΑ εστιάζει η **Κατερίνα Λαμπρινού**. Αυτή την περίοδο η Ελλάδα έχανε τον κατά βάση αγροτικό της χαρακτήρα, αυξανόταν ραγδαία το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα, διογκώνταν ο βιομηχανικός της τομέας, εφαρμόζοταν ευρύ πρόγραμμα εξηλεκτρισμού και σταθεροποιούνταν το τραπεζικό της σύστημα. Οι αλλαγές αυτές υποτιμούνταν από το ΚΚΕ και την ΕΔΑ, ενώ υιοθετούνταν τα ερμηνευτικά σχήματα της υποανάπτυξης, των μισοφεουδαρικών υπολειμμάτων, της εξάρτησης από το ξένο κεφάλαιο και της κυριαρχίας της ελληνικής εμπο-

ρομευτικής πλουτοκρατίας. Η ελληνική Αριστερά, σύμφωνα με τη συγγραφέα, τόνισε την άنيση ανταλλαγή από χώρα σε χώρα, το ρόλο του δημόσιου χρέους και του εξωτερικού εμπορίου σε βάρος της εσωτερικής ταξικής αντιπαράθεσης. Κάτω απ' αυτό το πρίσμα προσλαμβάνονταν και η σύνδεση με την Κοινή Αγορά, πρόδρομος της σημερινής ΕΕ. Το ΚΚΕ διατηρούσε διακηρυκτικά το στόχο του σοσιαλισμού ενώ η ΕΔΑ περιοριζόταν στην «Αλλαγή». Τα αντίπαλα στρατόπεδα ήταν ο ιμπεριαλισμός και η ντόπια πλουτοκρατική ολιγαρχία, από τη μια, και όλο το υπόλοιπο έθνος, από την άλλη, της εθνικής αστικής τάξης συμπεριλαμβανομένης. Το υποκείμενο της Αλλαγής κατ' αυτό τον τρόπο «εθνικοποιούνταν».

Στην ΕΔΑ (στην περίοδο κατά την οποία το ΚΚΕ ήταν παράνομο, αλλά η πολιτική του ήταν παρούσα μέσω μετωπικών σχηματισμών) επικεντρώνεται και ο **Γιώργος Μιχαηλίδης** στο άρθρο του, στις θεωρήσεις της για την οικονομική ανάπτυξη και τη γεωστρατηγική θέση της Ελλάδας, καθώς και τον προγραμματικό στόχο της «εθνικής δημοκρατικής αλλαγής». Η ΕΔΑ, από την πρώτη εκλογική της κάθοδο το 1951, εμφανίστηκε ως ένα αγωνιστικό, πανδημοκρατικό μέτωπο. Μετά το 1956 και το 2ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, η ΕΔΑ, ως ενιαίο κόμμα πια, προέτασε το στόχο της εθνικής ανάπτυξης με εθνοκοιμημένες τράπεζες και ισχυρό δημόσιο τομέα καθώς και ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική σχέσεων και με τους δύο συνασπισμούς. Αυτό το πρόγραμμα θα υλοποιούνταν από μια κυβέρνηση εθνικής συσπείρωσης πατριωτικών δυνάμεων και όχι ως αποτέλεσμα ταξικών αγώνων. Τελικά, η εθνική δημοκρατική αλλαγή, παρά τις διαφωνίες στο εσωτερικό της ΕΔΑ, θεωρήθηκε ως ξεχωριστό στάδιο πριν τη σοσιαλιστική αλλαγή με επιδιωκόμενη τη μέγιστη συσπείρωση δυνάμεων μέχρι και την πατριωτική Δεξιά. Συστατικό κομμάτι της κοινωνικής συμμαχίας ήταν η εθνική αστική τάξη, οι «πατριώτες βιομήχανοι». Σύμφωνα με την εισήγηση του Ηλία Ηλιού στο Α' Συνέδριο, ήταν λάθος

Πειραιάς 1918.
Ιδρυτικό
Συνέδριο ΣΕΚΕ

να στοχοποιείται συνολικά το ελληνικό κεφάλαιο. Μετά τις εκλογές του 1961 και την ανάδειξη της Ένωσης Κέντρου σε αξιωματική αντιπολίτευση η ΕΔΑ προσανατολιζόταν σε εκλογικές συμμαχίες με την ΕΚ. Συνολικά, η ΕΔΑ προέβαλλε ως δύναμη κοινωνικού εκσυγχρονισμού απέναντι στο μεταπολεμικό εθνικόφρον κράτος και όχι σοσιαλιστικού μετασχηματισμού.

Ο Γιώργος Οικονομάκης στο άρθρο του διερευνά τη θεωρητική δικαιολόγηση της στρατηγικής του ΚΚΕ με σημεία αναφοράς την 6η Ολομέλεια της ΚΕ το 1934 και το Πρόγραμμα του ΚΚΕ που ψηφίστηκε στο 19ο Συνέδριό του το 2013. Κοινό στοιχείο και στις δύο περιπτώσεις είναι ο οικονομισμός. Το 1934 η 6η Ολομέλεια λόγω των ιδιομορφιών του ελληνικού καπιταλισμού (μισοφεουδαρικά υπολείμματα, εξάρτηση απ' το ξένο κεφάλαιο, άλυτα αστικοδημοκρατικά προβλήματα και ασθενή βιομηχανική ανάπτυξη) χαρακτήριζε την επικείμενη επανάσταση ως αστικοδημοκρατική που θα μετεξελισσόταν σε σοσιαλιστική. Η επανάσταση καθορίζεται, σύμφωνα με αυτή την αντίληψη από την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, ενώ οι κυρίαρχες

καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις, η ανισόμετρα ανάπτυξη και η εξέλιξη της ταξικής πάλης υποτιμούνται. Η σοσιαλιστική επανάσταση απαιτεί την ύπαρξη ενός ιδεατού προτύπου καθαρού καπιταλισμού καθώς και την καθαρή εμφάνιση της θεμελιώδους αντίφασης κεφαλαίου-εργασίας. Σ' αυτή την εκδοχή του οικονομισμού η τακτική απορροφά τη στρατηγική. Στη ανάλυσή του για τη σημερινή συγκυρία το ΚΚΕ στο 19ο Συνέδριο υποτιμάει τον ρόλο που έπαιξε στην εκδήλωση της κρίσης στην Ελλάδα η θέση της στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα της ΕΕ και η άνιση ανταλλαγή διαμέσου του εμπορικού ελλείμματος. Επίσης, σύμφωνα με το συγγραφέα, το ΚΚΕ, με βάση μονομερή οικονομικά δεδομένα, αποδίδει τη θέση ιμπεριαλιστικής χώρας στην Ελλάδα. Η συγκεκριμένη θεώρηση που «βλέπει» τη θεμελιώδη αντίφαση αδιαμεσολάβητη από τους επικαθορισμούς και τους τρόπους κίνησής της, αναπαράγει τον οικονομισμό της Β' Διεθνούς στον οποίο η στρατηγική απορροφούσε την τακτική. Και στις δύο εκδοχές του οικονομισμού η θεμελιώδης αντίφαση καλείται να φέρει την επανάσταση από μόνη της. **Τ**